

11.037/

17:2

**SZERKESZTIK :
JUHÁSZ-GEZA,
KARDOS-LÁSZLÓ**

Új Érők

Összeállította: Sárközi György

SÁRKÖZI GYÖRGY
SZILVESZTER

AGY-KÁROLY-É-S-TSAI
KIADÁSA ~

7. SZÁM.
TETRY

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1 77 3070

ÚJ IRÓK

SZERKESZTIK: JUHÁSZ GÉZA ÉS KARDOS LÁSZLÓ

SZILVESZTER

IRTA:

SÁRKÖZI GYÖRGY

*Pólován Horvát György
munka*

Sármányi György

NAGY KÁROLY ÉS TÁRSAI KIADÁSA

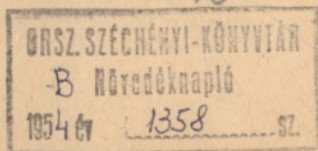
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

M 11037:2

~~24.522~~

SÁRKÖZI GYÖRGY

Költő és elbeszélő. Verseiben egy gyöngéden szenvedélyes, kétségekkal tusázó spirituális sóvárgás ölt ékes alakot. Költői nyelve gazdag árnyalású és művészien tudatos, a mellett ízesen tiszta. Biztos ízlésű költő. A giccs gesztusait kevés lírikusunk kerüli oly ösztönös, nemes fegyellemmel s oly teljes sikerrel, mint ő. Verseinek sajátos hitelük van: legigénytelenebb zugaikat is mélyen komoly művészi szándékok melege s fénye járja. A szabadságharc korában játszó nagy történelmi regényét gondos, elegánsan reális próza, a legveszélyesebb finomságokig bátor, hajszálutakat bagozó lélekrajz, ájtatosan gyöngéd festésű miliő-részletek és egy meggyőző belső értesültség teszük módfelett becsessé... Sárközi György az új irodalom egyik előkelő jelensége: ritkán megjelenő munkáit a tiszta alkotásoknak kijáró magasabb figyelem szokta fogadni.

Született 1899-ben. Önálló kötetei: *Angyalok harca* (Versek, 1926.), *Váltott lélekkel* (Versek, 1927.). *Mint oldott kéve* (Regény, 1931.)

K. L.

CSALÁDI ÉLET

— Sándor vegye le a lábát a diványról, — mondotta a fiatal, festett-szőke hajú, pudertől mart arcú asszony az urának.

Mihálovics a bordószínű karakül-takaróval fedett sezlónon heverészett, mely az egymás mellett álló, olcsó fenyőfaágyaknak volt tolva. A reggeli lapot olvasta, amely különböző földrengésekről adott hirt, az összedőlt házak s a romok alatt talált halottak és sebesültek pontos számadataival. Nadrágja fölcsuszott és kilátszott hosszú alsónadrágjából egy szürkés szelet, meg sárga félharisnyája, — töredezett bőrű, ormótlan, piszkos cipőjét a diványterítőre rakta föl. Felesége száraz, monoton hangú figyelemztetésére meg se moccant.

— Sándor, nem hall? Vegye le a ronda lábát a diványról, — ismételte az asszony, most már élesebben és ingerülten, készülődve belülről a közeli viharra.

Mihálovics szótlánul megnyálazta az ujját és lapozott egyet az újságban. Azt olvasta, hogy nyolc évre ítélték egy gyilkost, aki a feleségét és a felesége szeretőjét lelőtte, amikor tetten érte őket. Ugyanazon az oldalon megnézett egy gyászejelentést is, amely egy idegenről szólt: hogy nyolcvanhat éves korában csöndesen elhunyt, a halotti szentségek ájtatos felvétele után.

Az asszony keze görcsösen összeszorult s vékony, vértelen szája megrándult.

— Nem hall? — rikácsolta egyszerre vékony, rekedt, hiszterikus hangon. — Meddig könyörögjek még? Ki vette azt a diványt, ki vette azt a takarót, maga vagy én? Kinek a pénzéből van lakása? Talán a maga három krajcárjából? Az én lakásomból csinál istállót? És a füle botját se mozgatja, ha szölok? Én dolgozzak, főzzek, mossak, suroljak, takarítsak, kinlódjak, mint a kutya, maga pedig összerondítja a butoromat? Ne olvasson, hallja! Vegye le a lábát! Nem veszi le a lábát? Vegye le a lábát! Nem veszi le a lábát? Vegye le...

Mihálovics, mintha kuka volna, se nem szólt, se nem hallott. Egykedvűen fordított újból az újságban. A nő kifulladt tüdővel, sírásba csukló, rángatózó torokkal, robbanó dühvel állt ott, ujjai begömbültek, s sziszegve, tajtékozva kikapta férje kezéből az újságot és darabokra szaggatta. A papírdarabkák széthavaztak a félhomályos szobában.

Az ura, mintha csak erre az inzultusra várt volna, most fölugrott, elkapta az asszony csuklóját s kemény, vöröspillájú szemével belemeredt annak könnyes, sárgás, villogó szemébe.

— Örült, — mondta fekete foga között csöndesen s olyan rettenetesen, hogy a nő összerezzen, mint valami ítélet hallatára. Megrángatta karját, hogy kiszabadítsa magát a kemény szorításból, de a férfi lilászvörös ökle dühös erővel fogta át a vékonybőrű, ideges női kezét.

— Örült, — mondta Mihálovics még egyszer, s érezve, hogy az izgatott asszony gyöngül és kókad, eleresztette s ellökte magától. Az asszony egy sikollyal összezsuklott, mint a rongybaba s kitörő zokogással, rázkódva, hasát fogva kuporgott a földön. Az ura elvont szájjal nézett rá, aztán zsebvágott kézzel kezdett föl s alá járni a butorokkal zsufolt,

szűk szobában, — mindig nagyobb léptekkel, végül már szinte nyargalva s félrerugva az utjában álló székeket, asztalt, kályhaellenzőt. S míg előbb csak csikorgó foggal hallgatta a síró aszony vinnyogását, most dadogó szavak törtek elő nyálgyöngyös fogai közül s különös, morgó, fojtott suttogásba vesző kiabálással pöfögött ki belőle a düh.

— Ez az én életem... hogy nincs nyugtom se délelőtt, se délután... hogy a hivatalban robotolok a nyomorult zsidóknak... hogy haza jövök ledögleni és nem hogy nyugton ez az örült... Üldöznek, üldöznek... mint a vadat... megbolondítanak... Kinek panaszkodjam, kinek mondjam el, hogy bánthanak?... A feleségem a butorait félti... az ócska butorait... Hát ki vette a varrógépet?... nem én fizetem ma is a részleteket?... A kosz fizetésemből... Mert azt is az én szememre hányja, hogy kiuzsoráznak a gazemberek... Ahelyett, hogy oda-menne és leöntené petróleummal az egész házat, az egész bandát és fölgyujtaná... És nekem muszáj hivatalba járni, hogy magát eltartsam... én tudnék aludni a padon is, a népligetben... vagy a híd alatt... én tudnék almát lopni a kofáktól és azon élni... Maga miatt veszködöm... hogy öljön, ki-nozzon, amikor ki akarom fujni magam... Maga meg mit tudom én mivel, kivel tölti az idejét, míg én robotolok...

Az asszony a földön kuporogva fölnyivákolt, mintha belerugtak volna:

— Mit? — ordította a férfi. — Talán nem igaz? Ismerem a lotyóságait! Nekem is a szeretőm volt, mielőtt elvettem! Száz másnak is! Minek varrta éppen az én nyakamba magát? Jaj, én szerencsétlen, — s öklével csapkodta homlokát, — mindenki csak engem... csak nekem nincs soha egy jó na-

pom... csak nekem nincs soha egy garasom... Minek kell maga nekem? Mi az istennyilának? Csak öl, kínoz...

— Azt akarja, hogy megöljem magam, — bögte az asszony a földön, — tudom, hogy azt akarja, hogy leugorjak az emeletről... Hogy idehozhasa a szeretőit... Tudom! De én nem... azért sem...

— Hallgasson! — kiáltotta a férfi és fölkapott egy széket.

A nő irtózatosat sikoltott, hogy a szomszéd lakásokban kíváncsian álltak a falhoz az örök lármához különben hozzáédzett lakók s nyugtalanul, meggömbült háttal tapasztották oda fülüket. Vékony karjait maga elé emelte s várta az ütest.

De az ura nem bántotta; a nagy mozdulatban kiadta testét rángató dühét s a szék dübörögve a földre zuhant. Ismét rádőlt a diványra, most hasmánt, öklére támasztva homlokát, s csak értelmetlen szavakat nyögött:

— Fúj... micsoda élet... a villamos alá... a Dunába... ciánkáli...

S kimerülten, hortyogva elszundított.

Az asszony rémülten, szipogva tápászkodott föl s mord arccal, görbe szájjal kitámolygott a konyhába, amelyen át a szobába lehetett jutni. Még szédült a fölindulástól, megrendüléstől és ijedelemtől, de ösztönei már vitték a józan házi tevékenységek, a kicsinyes konyhai gondok felé. Kopott mázú, vízzel telt fazekat tett a bérelt gázresóra s krumplit kezdett hámozni egy csonkká köszörült késsel. Könnyei a hideg kőpadlóra hulltak s a lehámozott krumplihéj hosszú szalagban gyűrűzött alá, a könnyek után. De ez a könnyhullatás már csak vihar-

utáni csepergés volt, amely lassan szétmosta lelkében az indulatokat.

— Ezt az embert szerettem, — jártatta gondolatát az asszony a multon, — ennek adtam magam... Csak hozzámenni nem lett volna szabad, se hozzá, se senkihez... Azért akadna férfi, mint addig is akadt... Disznók. Mind. Aljasok. Minek mentem hozzá? A gyerekért? Aztán most az sincs. Az én bűnöm, hogy nincs... Jaj, micsoda élet...

Fájt a feje, vizes rongyot csavart a homloka köré. És vörös szemmel vagdalta kockára a krumplit, bele a bugyborékoló, forró vizbe. Aztán leült egy zsámolyra, s fogta a hasát. A hasa fájt, meg a feje. Aztán megint tett-vett, lábost készített elő, zsírt ütött belé fakanállal, a konyhaszekrényben sokáig keresgélte a paprikásdobozt, s megint leült, tenyerébe hajtva bebugyolált fejét.

Mihálovics eközben nagy szusszanással fölbredt odabenn. Sötét volt a szobában, csak az ajtóhasadékon át sárgállott be a konyha világossága. A férfi fölkel, meggyújtotta a villanyt, kinyújtózkodott. Mindenféle zürzavaros, ostoba dolgot álmodott össze s a feje kábult volt. A padlón a széttépett újság foszlányai hevertek. Eszébe jutott a délutáni utálatos veszekedés, a gorombaságok, amelyeket délelőtt a hivatalában vágtak a fejéhez. Csupa verekedés volt a napja. Legyintett s újból megropogtatta csontjait. Aztán kinézett a konyhába:

— Kész a vacsora?

— Várjon, mindjárt, — felelte az asszony cérnavékony, szenvedő hangon s nem nézett az urára.

Az látta fején a borogatást s visszahuzódott. Mosolygott. Betegség, verekedés, kinlódás. Olyan

mindegy. Így is, úgy is: az ágyban összebékélnek. Papucsot huzott s az újságszemetet félrerugdosta.

A felesége nemsokára behozta a gőzölgő paprikáskrumplit. Fújva, szörcsögve, szó nélkül ették. Az asszony már levette a vizes kendőt a homlokáról. Mihálovics nézte fáradt, kimart, már nem szép arcát. De vékony teste, kerek melle még kíváncsatos volt. S a bőre finom, csak az arcbőrét ette meg a festék.

Vacsora után csakhamar levetköztek, eloltották a villanyt és lefeküdtek.

Egy ideig mindketten hallgattak a sötétségben.
— Na, haragszik még? — kérdezte a férj.

A nő vinnyogott valamit, ami nem volt se igen, se nem.

Mihálovics mosolygott a sötétben. Az ágy megnyikkant, mintha halkan nevetne ő is és langyos szeretettel magába karolta őket, — az ágy, amely ismerte minden titkukat: álmaikat, vágyaikat, örömeiket s a vánkosba harapott gyötrődésüket.

SZILVESZTER

Mihálovicséknál már karácsony óta béke volt. Karácsony estéjén az ő szívükben is föltámadt valami rejtett melegség s valami bús szeretet egymás iránt, egymás elrontott sorsa iránt. Mélyről jöttek, sötét udvari szobákból, ahová csak tévedésből süt be néha a nap, s csakhamar megfut a legyőzhetetlen, komor félhomály elől. Nem voltak derűs emlékeik: multjukat átítatta a piszkos ágyneműk s kapualjba tett szemeteskosarak szaga s bús ebédek kozmaillata. Nehezen jött szájukra mosoly, de annál könnyebben a nyers szó, egymást bántották a bántalomért, amelyet az élettől kaptak. De azon az estén, amint ültek komor hallgatással a sötét szobában, egyedül, elhagyottan, sehova sem híva, senkit sem várva, karácsonyfa nélkül, gyermeki hangok nélkül, fény és öröm nélkül, egyszerre ráébredtek, hogy ezen a világon senki sincs, aki szerethetné őket, aki törődhetne velük, akinek egy csipetnyit is fontos volna az ő életük és sorsuk. Csak ők ketten... akiket egymás mellé sodort a véletlen, egy elmúlt perc... csak ők ketten simíthatják meg egymás kezét, kérdezhetik meg egymástól, ha nagyon mélyen fölbarázdálja a rosszkedv homlokukat, mi bajod fiam... csak ők ketten kíváncsiak egymásra, s vetnek néha egy-egy szánakozó pillantást egymás szerencsétlenségére... Mint két világtalan koldus tá-

mogatják egymást a rögös utakon, s ha az egyik gödörbe bukik, buknia kell a másiknak is.

Egymásrautaltságuk érzése annyira eltöltötte őket, hogy egyszerre erőt nyertek elnyelni az ingerült kifakadásokat, szúrós szavakat, végeérhetetlen perpatvarokat. Egyszerre szelidek és szinte gyengéd lettek egymás iránt, s nem látták mindazt elviselhetetlennek és csúfnak, amit a másik tesz.

A szilveszteri vacsorát is szelid, majdnem kedélyes hangulatban fogyasztották a tiszta terítővel leterített, bicegő lábú asztalon. Nagyszerű illatú malacpecsenyébe bökdösték villájukat, s egyiknek sem jutott eszébe ráripakodni a másikra, ha a kés éles csikorgással elcsúszott a tányéron, vagy egy csöpp bor kiloccsant a pohárból. Mert egy nagy üvegben bor is állott az asztalon és a savanykás borral mindketten szaporán öntözték a malac ropogós pirosbarna bőrét, vékony zsírját, gyengéd és lágy húsát a gyomrukban.

A sörtéshajú, zömök Mihalovics fekete fogaival hangosan és vidáman rágcsált s közben többször is rátette kezét a felesége kezére, mindannyiszor egy-egy kurta megjegyzéssel, amelynek végső értelme az volt, hogy együnk, igyunk, hátha holnap már fölfordulunk...

Henna-szőkítette felesége meg, aki erre az este alaposan bemázolta festékmarta arcát, édesen mosolygott és finomkodva, röviden nevetett, lelkében talán valami pompás, zajos, zengő vendéglőben képzelve magát, ahol fehérkesztyűs, frakkos pincérek sürgölődnek körülötte s váltogatják a tányérokat, poharakat, evőeszközöket.

Még nem végeztek egészen a vacsorával, mikor a konyhaajtón halk kocogtatást hallottak. A koldu-

sok jellegzetes szerény és előre is bocsánatért es-deklő koccantása volt.

— Csak nem koldus? — mordult föl Mihálovics. — A fene a pofájába, még ilyenkor sem tud békén maradni?

Mihálovicsné is kedvetlenül állt föl, hogy ajtót nyisson.

— Mit akar? — hallatszott az asszony éles hangja a konyhából, s nyomban utána egy siralmas, rekedtes hang lamentációja:

— Állásnélküli magánhivatalnok vagyok, kérem szépen, menekült, négy évig voltam a harctéren, az apám igazgató volt kérem szépen, érettségim van, kérem szépen...

— Mi is szegények vagyunk, — ismételte az szobából Mihálovics, aki minden szót jól hallott, — menjen a burzsujokhoz, nekem nincs egy fityingem se...

— Mi is szegények vagyunk, — ismételte az asszony, mint egy sápadtabb, de engedelmes visszhang és be akarta csapni a jövevény előtt az ajtót.

De a kis emberke borostás arcával, különös, szomorú vigyorgásával, pirosra fagyott orrával úgy állt a küszöbön, mint a cölöp s makacs siránkozással folytatta a maga mondókáját:

— Érettségim van, kérem szépen, intelligens ember vagyok, kérem szépen, ne hagyjanak éhen veszni, megfagyni, kérem szépen, ötször kíséreltem meg öngyilkosságot, de az Isten nem engedi, hogy elpusztuljak, segítsenek rajtam, kérem szépen, bármily csekélységet elfogadok...

Mihálovics megunta a makacs kunyerálást, s maga is kiment a konyhába, hogy rendet csináljon.

— Nem hallja, mit mondanak? — förmedt rá a furcsa emberkére, aki egy pillanatig sem szünt

meg szomorú grimaszával vigyorogni. — Még vacsorázni sem hagyja az embert? Tisztességes koldus délelőtt koldul! Mit tudom én ki maga, biztosan pálinkát venne a pénzemen a legközelebbi kocsmában...

A kéregetőnek, úgylátszik, nem volt több mondanivalója, mert szótlanul, de meg sem moccanva állt a küszöbön. Rongyos kalapján, kabátjának vállán nedves, fehér hópelyhek csillogtak.

— Süket maga? — mérgeskedett Mihálovics. — Jó lesz, ha odébb áll!

S kissé meglökte az embert, hogy az ajtót betehesse.

A lökésre az ember megingott, s foszladozó, térdén alul lógó kabátja zsebéből fojtott morgással egy kis tacsó dugta ki a fejét. Mihálovics szúrós szeme megenyhült, amint meglátta a kis kutyát s fölindult arcán egy árnyalatnyi mosoly suhant át. Az asszony kíváncsian hajolt előre.

— Kutya van a zsebében, — mondta az urának, bamba csodálkozással.

Mihálovics arca egy perc alatt megváltozott: barátságos mosollyal nézett az idegenre s a zsebéből kikukucskáló kutyusra.

— Ez jó! — mondta mosolyogva. — Kutyával jár kéregetni. Mutassa csak azt a dögöt...

A kéregető, még mindig változatlan, szomorú vigyorral az arcán, megfogta kutyája nyakán a bőrt és kiemelte az állatot a zsebéből. A kutya idegenkedve, fejét csóválva állt a konyhában. Megrázta a fülét és fölemelte egyik elülső lábát, mintha visszakérezkedne a jó meleg kabátzsebbe.

— Kedves dög! — mulatott a kutyán Mihálovics. — Hozza csak ki, maradt egy kis hús a tányéromon.

Az asszony, aki máskor már rég kihajította volna a konyhából a kutyát a gazdájával együtt, most engedelmesen kihozta a zsíros tányért, amelyen egy darabka malachús illatozott. A kutya vékony, rövid vakkantásokat küldött a tányér felé; kerek, barna szeme vágyakozva csillogott. S a sült hús illatára a vigyorgó ember is előretolta orrát, kidüllesztette szemét és valami különös, panaszos, gyermeki, vagy állati hangot hallatott, amely az asszony szívéig hatott.

— Érettségim van, kérem szépen, — dadogta elgyöngülten betanult mondókáját az ember, s a szájában összefutó nyál habot vert az ajkán, — intelligens ember vagyok, ne hagyjanak éhen veszni, megfagyni, kérem szépen...

Mihálovicsné egy pillantást vetett az urára s a tányért félénken elindította a szerencsétlen felé. Az ura azonban durván kikapta kezéből a húsos-tányért s a maradék húst két ujja közé fogva meglegeztette a kutya orra előtt. Az csaholva fölugrott, mire a hús még magasabbra repült, majd újra és újra aláereszkedett, de az utánakapó állat fogai elől az utolsó percben mindannyiszor elsiklott. Jó néhány percig tartott ez a tánc, végül is az izgatottan hörgő kutyának sikerült egy ügyes ugrással megkaparintani a rózsaszín húsdarabot. Mohón esett neki hegyes kis fogaival, s talpával leszorítva a húst a konyha kövére, félrehajtott fővel, szaporán harapdált belőle. Egy perc múlva a kövön nem maradt más, csak egy jókora zsíros folt.

Mihálovics hangos nevetéssel, látható gyönyörűséggel nézte végig a lakomát, s mikor a kutya nagy nyelvével körülnyalva orrát-száját, elégedetten és jóllakottan megállt, odafordult a lehajtott fővel, elkámpicsorodott ábrázattal ácsorgó idegenhez:

— Hát eladná-e a kutyát, sógor? Adok érte öt pengőt... hatot... no... hetet...

Az idegen bús szemével ránézett Mihálovicsra és megingatta a fejét.

— Nem...

— Tízet...

S kivett a zsebéből egy tízpengőst, s meglobogtatta a levegőben. Az asszony homlokot ráncolva ripakodott rá az urára.

— Elment a jódolga? ... Olyan sok pénze van, hogy kihajigálja az ablakon?

— Csönd... — mordult rá az ura és tovább lengette a bankót a koldus orra előtt. Az ugyanolyan szomorú vágyakozással, kidülledő szemmel, előrenyújtott orral szaglászott a pénz felé, mint ahogyan előbb a malacpecsenye után. De a kezét nem nyújtotta érte.

— Nem... dadogta sírósan, — nem lehet...

— Hiszen fölfordul éhen, maga szerencsétlen! Megdöglik a kutyájával együtt! Hát csak jobb, ha eladja... Itt úri dolga lesz, maga meg keres tíz pengőt... Vagy kevesli?

— Nem... — hebegett makacsul az ember — nem... nem...

S ismét megfogva kutyájának bőrét a nyakánál, visszaemelte a zsebébe.

Mihálovics olyan mozdulatot tett, mintha utána akarna kapni, s szemében tehetetlen rémület csillant meg, mint mikor elveszítünk valaki nagyon kedveset. Az idegen egy pillanatig várakozó szemmel állt a konyhában, hogy talán kap valamit, s biztonságban érezvén a kutyuskát, ismét vigyorogni kezdett. De Mihálovics nyersen s eltorzult arccal rákiáltott:

— Akkor hát menjen a pokolba!... Mit akar itt?

S kituszkolva őt, a konyhaajtóra ráfordította a kulcsot.

Sokáig járkált nagy léptekkel föl-alá a szobában, gyászos arccal. Az asszony vigasztalni próbálta:

— Minek magának az a csúf kis dög? Más bajunk sincs, mint kutyát etetni!

— Hallgason! — rivalt rá a férje, — ne beszéljen bele az én dolgomba!

De később, miután megivott még néhány pohár bort, hirtelen az ellenkező végletbe csapott, s odasímult, odadörgölözött az asszonyhoz. Azután néhány tánclépést tett, maga után vonszolván a feleségét, s hamis hangon kurjogatva:

— Jajde — csuszikeza — banán-héj...

Az asszony nyugösködött, mintha nem volna kedvére a huzakodás, s gyötörte az agyát, hogy az ura ködös lelkébe lásson. De az ő agya is ködös volt, — s a köd egyre mélyebb és sűrűbb lett körülöttük. Szinte megnőttek benne, mint félelmetes régi istenek, s megdermedtek, mint a reménytelen szenvedés kintorzította arcú szobrai.

BETEGLÁTÓGATÁS

Mihálovics valami angol-néger táncdallamot fütyörészve, vidoran lépkedett az utcán. A nap fanyar és takarékos meleggel, de mégis bizsergetően sütött a tetők fölött, s oly hangos, zsivajos volt a város, hogy szinte kábított, mint az új bor. A rikancsokazolcsó délelőtti lapok rövidéletű szenzációit üvöltötték, fantasztikus alakokkal megrakott autók a filmszínházak ujdonságait reklámozták. Valahol csoportosulás támadt, egy csomó ember kíváncsian nyujtogatta a nyakát, anélkül, hogy látott volna valamit, — csak egy liszteslábú, kurtagytyás pékinas segített magán, kosarával együtt egy csenevész körúti fára kapaszkodva. Mihálovics fejjel, könyökkel a tömegbe furakodott: epileptikus ember hevert az aszfalton, lebillent kalappal, görcsösen összeszorított foggal, marokra gyűrűt kézzel. A tömeg tehetetlenül és némán bámult a betegre, s izgalommal leste egy-egy görcsös mozdulását, mint valami táncosnő mutatványát.

A hivatalnok boldogan lépkedett tovább. Dél előtt az utcán lenni, szabad emberként járni a többi ember között a szokatlan napszakban, föltételes szabadságra menni a sötét börtönből — milyen nagy dolog, milyen nagy érzés! Mennyi szórakozás! Mennyi levegő! Mennyi izgalom! S ezt mind a beteg kellégának köszönhette, Csutorás Ábelnek, akihez elküldötték, hogy meggyőződjön róla, csakugyan ágyban sinylődik-e?

Mihálovics szerette a csödületet. A jeges utcán elcsuszott lovak, akiket kegyetlen, pattogó ostorcsapásokkal akarnak a bőrkötényes kocsisok lábra állítani, a villamos alá került gyerekek és öregasszonyok, akiknek gyorsan alvadó vére szétömlik a kemény utcaköveken, a pofozkodó kereskedősegedek, akik hosszas ígéretés után, egymás gallérjába csimpaszkodva lépnek a tettelegesség mezejére, úgy vonzották, mint a cseléd lányokat a cirkusz.

Szerette a halált. Apja szobafestő volt, egy nap leesett a létráról, kitörte a nyakát. Ez épp akkor történt, mikor ő ebédet vitt neki. Nem volt tulságosan megrendülve, irigyelte az apját, aki ilyen könnyen megszabadult a rengeteg bajtól, a nyugós feleségétől, a sok veszekedéstől, az apró adósságoktól, s akit fekete kocsin, festékfoltos munkaruhájában vittek el. Elégedetten ment haza, hogy megvigye apja halálhírét, előre élvezte anyja kétségbeesett sikoltozását, — és útközben megette az ételhordóból az ebédet.

Szerette a háborút. Négy évig volt a fronton. A sok szétmarcangolt, véres hulla... Az örökös veszély... Az ágyúk pokoli dörgése a sziklák között... Nagyobb harci szünetek alkalmával, hogy unalmát elűzze, békákat fogott a mocsarakban, lábuknál fogva fölakasztotta őket egy fa ágára, s revolverével keresztüllőtte a rángatózó, undok kis állatokat.

Kíváncsian nyomta meg a csöngő gombját Csutorásék ajtaján. A csöngő nem szólt, erősen meg kellett vernie az ajtó üvegét. Csontos, nagy nő nyitott ajtót. Fanyar arccal meghallgatta Mihálovicsot, aki elmondta mijáratban van, aztán kinyitotta egy csöpp udvari szoba ajtaját.

— Azt hiszem, az apám nem igen fog visszamenni magukhoz, — mondta a már nem fiatal nő és eltűnt. Egy távolabbi szobából rossz, zörgő zongora hangja szólt s valaki hamis és bánatos hangon énekelt. A konyhában ugyanakkor egy másik, éles hang — ugylátszik a cselédé — gyorsütemű kuplét kornyikált, s közben hallani lehetett a forró víz sustorgását.

Mihálovics tanácstalanul álldogált néhány pillanattig, míg szeme hozzá nem szokott a kicsiny szoba félhomályához és meg nem látta Ábel bácsi halál-sápadt, ritkásszakállú fejét a vánkoston, s májfoltos, szikkadt, kiugró csontú kezét a foszladozó piros takarón. Az ágy, egy rozszant szekrény, kis asztalka s néhány belyukadt szalmaszék volt a kietlen kis szoba minden butorzata. Az ágy fölött széles rá-mában két nagyított és színezett fénykép: egy pompás, erős, dússzakállú férfié s egy nagykeblű, nagykontyú, szélesarcú nőé.

— Ez Ábel bácsi jobb napokban, — állapította meg a képre nézve Mihálovics, — az meg a felesége lehetett.

— Hát mi ujság Ábel bácsi? — kérdezte hangosan és megfogta az egyik erőtlenül nyugvó kezét. A kéz hideg és nyirkos volt.

Ábel bácsi fölnézett szomorú, megvert szemével:

— Maga az? Olyan egyedül vagyok, — panaszkolta akadozó, hörgő suttogással, mintha a hang-nem is a torkából, hanem valahonnan az ágy alól, vagy még mélyebbről, a padlódeszkák alól jött volna. Olyan egyedül vagyok... Lássa, a lányok nem tö-rődnek velem... A fiam itt volt egy percre. De nem szeretett látni ebben a nyomorúságban... El-

ment mindjárt... Azt mondta, dolga van a törvénszéken... De tudom, hogy csak nem akart látni ebben a nyomorúságban... Talán nem is lát többé... Azt hiszem, meghalok...

— Dehogyan hal meg, dehogyis, — felelte Mihálovics morogva, meggyőződés nélkül. — Nem olyan legény magam, Ábel bácsi.

— Azt hiszem, meghalok, — ismételte az öreg, mintha nem is hallotta volna a vigasztalást. — Az időm letelt... Fölneveltem a gyerekeket... Vezettem az üzletet, amíg... A rossz viszonyok tették, én nem tehetek róla... Én azután is dolgoztam... Én nem kértem semmit a gyerekektől... A nagy szobákban ők laknak... Én ide húzódtam az udvariba... De most már... régen fölösleges vagyok... Ki kell költöznöm innen is... a kis udvari szobából... Én...

Hirtelen elakadt, lélekzetet akart venni, de nem ment. Újra megpróbált levegőt kapni, s tátogni kezdett, keserves nyögéssel, szaggatott hebegéssel, és sűrű nyál csordult a szakállára. Nagynehezen, síró vinnyogással föltámaszkodott kissé s verejtékezve, könnyes szemmel meredt Mihálovicsra, aki mozdulatlanul, összefont karral nézte az öreg vergődését, ujját se nyujtva felé. Az öreg végre nagy, hörgő sóhajjal újra levegőhöz jutott s kimerülten esett hátra.

— Magam meg fog halni, — mondta ekkor Mihálovics száraz, kemény hangon, tagoltan.

Ábel bácsi teljesen elgyöngülve feküdt, szemét se tudta a beszélő felé fordítani. Agyában szurósan forogtak a szavak, mintha tüvel szurták volna bele őket. Most már tudta biztosan, hogy meghal s csak órái, vagy percei vannak. Amíg csak önmaga beszélt

a halálról, nem érezte igazán jeges közelségét, de most, mint a rögök a koporsófedélen, úgy kopogtak szívére az idegen szavak. Tudta, hogy meg fog halni és nincs a közelében senki, akit szeret, aki szereti, csak egy fagyos idegen, akinek fekete fogai közül, mint nedves kukacok kusznak elő a kegyetlen mondatok:

— Mindenki addig él, amíg meg nem ismerte a jót és a rosszat... Énnekem például még nem lehet meghalnom... Mert én csak a rosszat ismerem, a kint, a bajt, a nyomorúságot, de soha egy jó szót nem szólt hozzám senki, soha egy jó falat nem volt a számban, soha annyi pénz nem volt a zsebemben, amennyiért egy jó nőt lehet kapni... Soha jó kedvem, igazán jó kedvem nem volt... Mikor leszek én boldog?... De maga, öregem... maga ismerte a boldogságot... Volt pénze. Volt derék felesége, aki libát süített magának és nem bánta, ha meg is csalja... Maga volt kövér, Ábel bácsi, elégedett, sokat nevetett, térdén lovagoltatta a gyermekeit... Elvitte őket az Ősbudába, kirándult velük a Hüvösvölgybe, talán nyaraltak is a Balaton mellett...

Mindezt csöndes mosollyal, mint valami dajkamését, mint valami cigányálmot mondta el Mihálovics. Aztán elkomorodott, hangját fölemelte s szinte pátosszal folytatta:

— Most pedig ismeri a boldogtalanságot. Ismeri a rabszolgaságot, a másokért hullajtott verejték savanyúságát... Ismeri az árvaságot, a kilököttiséget, a megtagadottságot... Ismeri a gyerekei hátlatlanságát, a fiatalok és erősek megvetését, a piszkot, a sötétséget, a nyomort... Az ideje letelt, Csutorás úr...

Az öregember mozdulatlanul és kábultan hallgatott. Belülről csöndes reszketés fogta el.

— Az ideje letelt Csutorás úr, — gondolta magában Mihálovics szavaival. Nézte az ismerős arcot maga előtt, s egyszerre úgy rémlett, hogy réges-régről, kicsiny gyermekkorától, vagy talán még születése előtről ismeri. Régi lidércnyomások, rossz álmok, nehéz percek suhantak át homályosodó emlékezetén. Nagyon rosszul érezte magát. Nehezen lélegzett s köhögés fojtogatta torkát. De nem köhögött, csak valami hörgésféle volt, ami a száján kibuggyant. Nagy erőfeszítéssel megmozdította karját, az ágy alá nyúlt és kihuzta az ujságpapirossal letakart éjjeliedényt. Levette a papírt, beleköpött az edénybe, s ismét visszatolta.

— Azért nem baj, — folytatta Mihálovics ismét meghalkítva hangját, egészen a suttogásig. — Szép életet élt... a maga szűkös keretein belül... Én szeretnék egy napig király lenni... És szeretnék egyszer meggyilkolni valakit... Megfojtani, vagy törrel a mellébe... Én csak akkor fogok meghalni... Maga a kis giliszták életét élte... Csúszott-mászott a földön, a föld alatt, vakon... Most közeledik egy nagy talp... rálép... nyikk... vége... Beteszik a földbe és megeszik a még kisebb giliszták... Senkinek se fog hiányozni... A föld forog tovább... És kétszer kettő négy marad...

Már nem is mondta ezt, — inkább csak gondolta, magábamerülve. Szinte el is felejtette, hol van, s mi járatban, inkább olyasféle érzése volt, hogy lefeküdt kissé szunyókálni odahaza, s elalvás előtt zsibonganak fejében a kóbor gondolatok. Ekkor a távoli szobában elnémult a zongoraszó s a konyhában is hirtelen elhallgatott a danolászó cseléd — s a nagy csönd fölriasztotta Mihálovicsot. Ránézett a betegre, aki csöndesen, mozdulatlanul, fehéren feködt, s szeme nyitva volt.

— Na most megyek, Abel bácsi, — mondta a

látogató, — Isten vele, nincs semmi baj, majd csak jobban lesz.

Abel bácsi nem felelt. Elfehéredő szájjal feküdt, szeme tompa, fénytelen lett s mintha egy más világba merült volna, mintha befelé fordulva önmagát, tulajdon kialudt, elhamvadt életét szemlélte volna. Sovány, elszáradt teste összeesett, arcán a csontokra tapadt a vékony hús, a fátyolos bőr s orra, álla, pofacsontjai megnöttek, megnagyobbodtak. Mihálovics riadtan s kíváncsian közelebb hajolt az öreg arcához. Nem, ez nem a gyöngeség, nem az alvás, ez a halál merevsége volt. A száj és a szem körül kékesszürke árnyék derengett, a fehér fül egészen átlátszó volt. Ez a halál! Csutorás Abel meghalt.

— Abel bácsi, — dadogta Mihálovics és nem tudta levenni tekintetét a halottról, mintha megbűvölte volna a facies hippokratika. Dermedten nézett a távoli szemekbe s szeretett volna kérdezni valamit, csak nem tudta ezt a kérdést, mely oly régen izgatta s gyötörte, szavakba foglalni. S hiszen feleletet amúgy sem kapott volna! Egyszerre csüggedten összeroppant, s homlokához emelte remegő kezét.

Az ajtón a nagy, csontos nő lépett be. Mihálovics föllállt s csak annyit mondott:

— Meghalt.

A nő összerezzen s elsápadt. Aztán száraz, érzéstelen hangon kiszólt a konyhába:

— Mari, mondja meg odabenn, hogy a papa meghalt.

A cseléd fölsikoltott, berohant a szobába, ahol előbb a zongora szólt. S most a merevarcú, nagy-

szemű nő két kézzel a fejéhez kapott, torka megduzzadt, jajgatni kezdett s odaborulva a foszladozó, kopott, piros takaróra, fulladozva zokogta:

— Papa . . . papa . . . drága jó papuskám . . .

De szeméből nem jöttek könnyek, csak orrcimpája remegett.

AZ UTOLSÓ NAP

Mihálovics meglehetősen későn, de még kapuzárás előtt vetődött haza a kocsmából, ahol jó borsos kispörköltet vacsorázott s valamicskét ivott is. A szobában szörnyű rendetlenség volt: az ágy még reggelről gyürten, fülledten, bevetetlenül, szürke mosdóvíz a tálban, a szekrény ajtaja tárva-nyitva, fehérneműdarabok, ruhák a földön, elmosatlan edények az asztalon, cigarettahamu a diványtakarón, por, piszok mindenütt.

Nemrég megint nagy veszekedés volt közte és a felesége közt: a legdurvább értelemben vett testi verekedés, kocsisok közt is erős szitkokkal, repülő tányérokkal és kék-zöld foltot hagyó ütlegekkel. Minthogy ő volt az erősebb, ő maradt felül, az asszony pedig végülis hangos bögéssel kirohant a folyosóra, hogy nyomban leugrik az emeletről, aztán meggondolta magát, szitkozódva összezsugorította a cók-mókját és ismeretlen helyre távozott.

Mihálovics még a konyhaajtóból is kiabált utána, s öklét rázva fenyegette, hogy vissza ne merjen jönni. De mikor másnap se jött vissza az asszony, egyszerre érezni kezdte a hiányát, minden rossz volt, minden unalmas volt, éhezett s a lakás istállóhoz hasonlított. Gyermekes siránkozással fetrengett éjszakáig a diványon, s úgy érezte, hogy ismét szörnyű igazságtalanság történt vele, s mindenki összeesküdött ellene.

A hivatalában is kellemetlenségei voltak, sértések érték, semmibe vették, — s látnia kellett, hogy

ő a legrongyosabb, a legmegvetettebb, a legutolsó. Elvetemült gazembereknek, pipogya hitványoknak, megvásárolható félszüzeknek, ravasz ribancoknak szidta magában és nyilvánosan az egész bandát, s az egész világot gyilkosokkal és címeres zsványokkal hitte benépesítve.

— Fölrobbantani... ráeresztteni a tengert... patkánymérget dugni az emberiség torkába... — sustorgott elkeseredetten, ökölbe ránduló kézzel. — Miért nem jön már az Anti-Krisztus... Itt minden érett... Nincs egy tiszta folt az emberiség lelkében... Mindenki elvetemült... Minden rosszra kész... A csecsemők sem ártatlanok többé... Mire való ez?... Minék bemocskolni a levegőt, ezt a tiszta, szép, világos levegőt... Fúj! fúj! Megfojtani az egészséget... Mindenestül... Fölrobbantani... Ráeresztteni a tengert...

Ahogy kissé italosan beállított a lakásába, ahol egyetlen szög nem volt a helyén s amely kicsinyben a végítélet káoszára emlékeztetett, annyira elhatalmasodott rajta az undor és sivárság érzése, hogy szinte szédült bele. Pokoli hideg uralkodott: senki nem volt, aki a vaskályhába begyújtott volna, hogy egy kis meleg, egy szikrányi langy sugárzás enyhítse a szoba hidegét s lelkének dermedt bénaságát.

Télikabátban, kalappal a fején odatérdelt a kályha elé, néhány szál heverő aprófát becsavart egy régi Tolnai Világlapjába, meggyújtotta és a rozszant széntartóból rálapátolt némi poros, hitvány szemet. A tűz nehezen éledt; háromszor is meg kellett gyújtani a papirost, amíg lángra kapott, egy sarkán megkormozódott, fölünkörödött, aztán a láng, amilyen gyorsan fölnyult, épolyan gyorsan visszahúzódott s kialudt. Mihálovics, noha a télikabát

akadályozta a mozgásban, s különben is bódult volt kissé, előrehajolva, buzgón fújtatta a tüzet, míg a szén lassan füstölögni kezdett, — de úgy látszott, komoly meleget az ócska kályhától már nem lehet várni.

— Rosseb egye meg, — mormolta Mihálovics, s szeretne volna megverni a kályhát, a szentet, a papírost, mindent, ami ellenállt az ő akaratának, hogy egy kicsit melegedhessék, — minden összefog ellenem... minden ellenem van... legjobb lenne fölfordulni... Megdöglenni... Dögölj meg te is!...

És dühösen becsapta a vaskályha ajtaját s botladozva, az ágy lábába kapaszkodva föltápászkodott.

— Most lefekszem, — gondolta, miközben ténferegve vetközni kezdett, s gondolatai mintegy csak követték az öntudatlan cselekvést, — lefekszem... most levetem a mellényemet... a nadrágomat... lehuzom a harisnyámat... juhuhú... de hideg van... Magamra huzom a takarót... bububububú...

Majdnem öntudatlanul feküdt sokáig a dunyha alatt, míg dermedt tagjai lassacskán átmelegedtek. Aztán újra motoszkálni kezdtek koponyájában a gondolatok, mint sötét kukacok.

— Itt, a takaró alatt... itt még jó... itt kelene maradni mindig... feküdni... feküdni és többé föl se kelni... elaludni és többé föl se ébredni... elúszni az ágyban, mint valami nagy bárkában, elúszni valahová... kiúszni az életből... itthagyni mindent... itthagyni a világot, hadd forogjon én-nélkülem... Hadd forogjon a buták, gonoszok és gyávák megszámlálhatatlan tömegével, akik egész nap izzadnak, tépik magukat, erőszakoskodnak, hunyászkodnak, gyilkolnak és kés alá hajtják a fejüket az életért... Az életért... ami mit jelent?... Hogy teletömik a bendőjüket s amit beletömtek, újra ki-

adják... S ez az, amit életnek neveznek... Hogy összefonják hűvány testüket, s igyekeznek egy pillanatra fölkorbácsolni az idegeiket... s ez az, amit szerelemnek neveznek... Hogy fölfordulnak és elrothadnak a földben... s ez az, amit megsiratnak, s amiért gyászt öltenek, s amit halálnak neveznek...

Testében még mindig érezte az ágy kellemes, bódító melegét, de belülről valami hűvös áramlás suhant át rajta, mint távoli forgószél előfuvalma. A nyelve száraz volt, s ez a szárazság lassan huzódott lejjebb s iszonyuvá vált a torkában. Szeretett volna vizet inni: de mintha valaki a mellére ült volna, hogy föl ne kelhessen, s ki ne totyoghasson a konyhába, — hogy meg ne meneküljön.

— Ki az? — mondta Mihálovics, de azt a valakit nem foghatta meg, mert most már ott ült az ágy lábánál, az ágy végében. Sápadt, szomorú agastyán volt s vékony rózsaszín orrából egy-egy csöpp méltósággal hullt gyér, fehéres szakállába. Seszínű szeme nyugodalmasan szegeződött az ágyban fekvőre, s a szemgolyók mögül gyenge világosság derengett. Mihálovics szíve ijedten kezdett dobolni: megismerte Ábel bácsit.

— Ábel bácsi... — dadogta s szerette volna a fejét elfordítani, de nem tudta moccantani sem. Kénytelen volt látni s nézni Ábel bácsit, akinek vértelen, vékony szája lassan megmozdult. Valamit mondott, amit Mihálovics talán nem is hallott, de mégis tudta értelmét.

— Maga meg fog halni, — ezt suttogta az öreg csöndesen.

Mihálovics agyába belecsaptak tulajdon szavai, melyeket az öreg halálos ágyánál mondott. De ha meghalt, ha akkor igazán meghalt, hogyan került most ide? Hiszen el is temették a földbe, a nyirkos őszi földbe, ahol a giliszták élnek, s teljesítik köte-

lességüket... Hogyan? Mi ez? S ő valóban meg fog halni? Ő is el fog tűnni a föld gyomrában?... S a föld forog tovább?... És kétszer kettő négy marad?...

— Te... — dadogta száraz torokkal s a felesége ágya felé fordult. Ugy látta, hogy az asszony fehér ingben, mozdulatlanul, takaró nélkül fekszik az ágyban, mint egy halott. Kinyújtotta kezét, hogy rátegye az asszony testére, — de ujjai leestek a nyirkos lepedőre: az ágy üres volt. Mihálovics most megsejtette, hogy valami nincs rendjén. Lassan elfordította fejét, hogy talán Ábel bácsi megfejtí ezt a... ezt a rejtélyt, hogy mond még egy szót, ami mindent megvilágít.

De Ábel bácsi már nem volt sehol: helyében egy zöld gyík kuporgott, akinek nagy zöld füle volt s a fülét billegette. Aztán a gyík leugrott az ágyról, s szaladgálni kezdett a szobában, már nem is egyedül, hanem öt másikkal, tíz másikkal, száz másikkal. A gyíkok keresztülfutottak a takaróján, majdnem az arcához értek hideg testükkal, aztán az ágy alá gyűltek s többet nem jöttek elő.

Most megmozdultak a falak, közelebb nyomultak az ágyhoz, lassan kezdtek előre dőlni, s már-már alázuhantak volna, de egyszerre, mint valami láthatatlan intésre visszahúzódtak helyükre. A butorok is feléhszaladtak és visszafutottak, — mind lihegő, lélekző, torzonborz szörnnyé növe. Csak a kályha maradt egészen az arca közelében, fekete, tömzsi testével jobbra-balra inogva, s piros szájjal rálehelt, s piros szemmel nézett rá.

— Ég? Hiszen nem égett, — gondolta Mihálovics lomhán s minden tagjában rettenetes gyöngeséget érzett. — Ha ég, akkor meghalok... Akkor meghalok... Hát meghalok...

Nem csodálkozott ezen a fölfedezésen . . . — inkább nagyon természetesnek érezte. Egy percig arra gondolt, hogy jó lenne fölkelni és kinyitni az ablakot, mert valami veszedelmes gáz, talán széngáz, terjeng a szobában. De aztán arra gondolt, hogy mindegy: legfeljebb meghal. Inkább meghal, sem-hogy akár a lába kisujját is megmozdítsa . . . Nem, csak mozdulni nem, csak így feküdni az ágyon, úszni az ágyon, kiúszni a világból . . .

Csak több levegő volna, gondolta . . . Nincs mit beszínia . . . Egy kis levegőt . . . Egy kicsit csak . . . No mi ez? . . . Nincs levegő . . . Mégis föl kell kelni, mert megfullad . . . Az ablakot, az ablakot gyorsan . . . De ha magától nem nyílik ki, akkor senki se fogja kinyitni . . . Ő nem . . . Ő inkább meghal, de nem mozdul . . . Meghalni! . . . Milyen jó! . . . Milyen édes! . . .

Akarata ellenére mégis próbált fölugrani, hogy ablakot nyisson. De nem tudott mozdulni, szörnyű bágyadtság fogta el s az agya mind homályosabb lett. Már alig tudott magáról. Mély, hörgő lélegzés tört ki melléből, s a hangos hörgések közben hosszú, félelmes szünetek állottak be.

A rozzant kályhából lassan huzódtak ki a gáz láthatatlan, mérges indái, s körülfonták, elszédítették, elbódították Mihálovicsot.

Egyszerre heves, rángó görcsök szaladtak végig egész testén. Száján néhány csepp hab buggyant ki. Arca mélyvörös lett. Ujra megrángott, aztán a rángások lassan-lassan elcsöndesültek, elhaltak, s a békétlen test, a békétlen lélek mozdulatlanul, csöndesen, a halál gögös mosolyával szederjes ajkán elnyugodott.

A kályhában a gyöngye, kékes lánggal égő szén-

darabkák halk nessel összeroppantak. Pár perc múlva a fojtott, mérges tűz kialudt.

A szobában mély csönd volt és az éjszaka dermedt, szétterpeszkedő nyugalma többé egyetlen lélekzetvétel sem zavarta.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

JÓSKA KÖLTŐ LESZ

— Tedd már az istennyilába azt a könyvet, — mordult az apa a legkisebb fiúra, aki a székre térdelve (így kopik ki a harisnya térde), a terített asztalra könyökölve (így meg a kabát könyöke) s fejét két öklére támasztva falta a betűt. — Itt a vacsora. Egyetek!

Apának ma rossz kedve volt, rosszabb, mint rendesen. Sovány bajuszát idegesen tépdeste egész este s szép fekete szeme a fakó, beteges arcban tele volt sötét, keserű, bujkáló nedvességgel, mint őszidőben a feket sár. Ki tudja, mi vergődött benne, mi bántotta; tán az, hogy ma megint savanyú krumpli volt ebédre és krumplileves lesz vacsorára? Hogy az életébe csalt egy ártatlan, fiatal teremtetést, aki már csak árnyéka annak, ami volt — s életre kényszerített három fiút, akiknek nem tud enni adni? Hogy aranyat, szépséget, vidámságot szeretett volna csorgatni a markából, mint egy mesebeli fejedelem s csak megfeketült krajcárokat tudott koldus mozdulattal az asztalra vetni?

Jóska eltette a vastag olvasókönyvet, amelyben olyan szép olvasmányok voltak, hogy amíg a fejében jártak a mesék, versek, nem is gondolt a krumplileves közelgő keserveire. Anya már ott állt az asztalnál, a levesestálat letette az asztal középeére a lámpa mellé s nagy gonddal merte a forró levest a felényülő tányérokba s gyötrelmes igazságossággal osztotta szét a krumpliszeleteket és galus-

kákat a gyerekeknek. Apa komoran és gyorsan látott az evéshez s kanala csörömpölve verődött a tányér oldalához; anya kicsit begyes sértődéssel, lesütött szemmel ült le utoljára a maga szűken mért leveskéjéhez. A nagyobb fiúk, Laci és Jani, addigra körülbelül be is habzsolták tányéruk tartalmát s elégedetlenül rágódtak maradék kenyerükön.

De Jóska nem sietett: talán azért, mert utálta a krumplilevest, de talán azért, mert még mindig az édeszenéjű, álmosítószépségű Balassi-sorok zsongtak a fejében:

*Boldogtalan vagyok,
Mert kínaim nagyok,
Béborult ifjúságom...*

Olyan különös, süketítő, vakító zsongás volt ez: s a kanalat is olyan bizonytalanul emelte a szájához, mint valami nemlétező, végtelenül távoli cél felé. Így történt, hogy kifordította a kanál tartalmát, mielőtt célhoz ért volna. A lé lecsurrant a madrágjára s a puha, foszló krumplidarabka onnan is továbbcsúszott a kopott szőnyegre.

— Jóska, nem tudsz vigyázni? — kiáltott rá az anyja, de alig egy kiskanálnyi haraggal, inkább szomorkás szemrehányással. S a maga asztalkendőjével látott neki, hogy felitassa a ruháról a levest, mielőtt foltot hagy.

De az apja, aki most nézett csak föl a tányérből, egy ideig tetován jártatta elboruló szemét a kisfiún, aztán dühödtt ordítással lecsapta a kanalat:

— El az asztaltól! Mi ez? Disznóól? A teremtésit ennek a kölyöknek!

— Már nincs baj, fiam, — csitította anya apát, de csak félve, suttogva, mintha öneki is mingyárt a sarokba kellene térdelnie.

Apja csak annál mérgesebb lett: fakó arcát elöntötte a pirosság.

— Mi? Mit véded ezt a betyárt? Lopom én a pénzt ruhára? Malacokat nevelek én a házamban? Takarodj, ne lássalak!

Jóska szíve hideg lett, mintha hideg szél csapná körül s reszkető kézzel eresztette le a kanalat a tányérjába. Érezte, hogy valamit rosszul csinált, nem úgy, mint rendes ember rendes gyereke tenné; valami rosszat tett a keze vagy a lába, amiről ő nem tud s nem tehet. Az édes zsongás hirtelen elhallgatott az agyában s nagy, ijesztő csönd és sötétség támadt helyében, amelybe baltacsapásokként zuhogtak alá az apja szavai. Igen, úgy érezte, hogy minden egyes szó csontig vág a testébe és összeszabdálja a szívét és szétroncsolja az agyvelejét.

Ijedten s könnyesen futott át a másik szobába, ahol egészen sötét volt s ahol minden árnyéktól félni kellett és elrejtette arcát a függöny szövetébe.

— Jaj, bántanak... — sírt bele a függönybe s a szomszéd szobából hallotta az apja kiabálását a nagyobb fiúkkal s anyja csöndes csitítgatását. Gyűlölte most az apját, aki olyan idegen és félelmetes és más világból való volt — és félt őt gyűlölni, mert ráemlékeztt tenyere mélázó, szomorú cirógatására s valami titokzatos közösség sejtelne fogta el.

— Az én apám gonosz varázsló, aki mindenkit hatalmában tart, — gondolta, de rögtön mást gondolt: — Az én apám a Jóisten, aki megcirógat és megbüntet...

S elálmlékvadva ezen a gondolaton, fölemelte szemét az égre, amely gyér csillagokkal remegve tekintett be az ablakon. Nagy, nyugodt, hűvös őszi este állt odakinn, szinte láthatalanul, mint egy va-

rázköpenybe burkolózott óriás és a messzeségből harangszó szűrődött. És Jóskának olyan fájdalom sajdukt a szívében, amely sokkal nagyobb volt az asztaltól való elűzés fájdalmánál és olyan megvertnek és magányosnak érezte magát, mint még sohasem. Nem tudta, mitől van ez s nem tudta, miért hallja most megint azt a csodálatos zsongást, amelylyel az olvasókönyv versei töltötték meg a fülét és a lelkét. Ó, ha ő is el tudná mondani azt, amit most érez, olyan szabott sorokban, olyan szép rímekkel, olyan megfoghatatlan édességgel!

A másik szobában már csendes volt minden s egyszerre halkan megnyílt az ajtó és anya jelent meg a fényes ajtónyílásban, mint egy tünemény. Intett Jóskának és suttogva szólt:

— Gyere, fiacskám, ne rostokolj itt a sötétben...

Jóska engedte, hogy anyja kézen fogja és bevezesse a világos szobába, ahol az asztalt már lestedték s csak a nagy lámpa égett középen s a vizeskancsóban imbolyogtak a sárga sugarak. A fény körül ott ült mindenki: apa ujságot olvasott s nem nézett Jóskára. Laci a mértani rajzát húzta ki tussal s Jani karmoló tollal percegtetett valami szám-tani feladványt.

A legkisebb fiú is elővette az irkát és a tollat: de ő nem követte komoly testvérei szorgoskodását, ő nem akart feladványt írni az irkába, hanem valami nagyszerűt, amiről maga se tudta még, hogy mi lesz és hogy mit szól majd hozzá a tanító úr, ha megnézi a füzetet.

Valamit akart írni ami szabott sorokban, rímelő szavakban és andalító zsongással adja vissza az ő belső háborgását, valami soha le nem írt gyönyörűt akart írni arról, amit sohasem érezhetett még

senki sem. Gyötörte kis eszét és megrágta tollszára végét, hogy a semmiből kiássa a szavakat, s a zenét, amellyel összezengesse őket. S egyszerre úgy érezte, hogy valami nagy fényesség villant meg előtte. Ebben a percben tudta, hogy megtalálta azt a soha le nem írt szót s hamar, mielőtt elfuthatna eszéből, írni kezdte nagy, kerek betűkkel:

*Boldogtalan vagyok,
Mert kínaim nagyok,
Béborult ifjúságom...*

S amint ezt leírta, egészen elgyötörtén és tikkadtan föl akarta ragadni a kancsót, hogy jót igyon belőle, noha tudhatta, hogy ezért megint kikap. De örök melákságával nem a kancsót ragadta meg, hanem a lámpát, s ha a nagy súly vissza nem rántja kezét, s anyja idejében oda nem kap, még tüzet csinál.

— Ejnye, a... — csapott az asztalra apa hargosan. Anyja dermedten nézett a fiúra s a nagyobb fiúk vigyorogva emelték föl fejüket a munkájukról, kajánul lesván, hogy mit kap most Jóska. De apa szem megállt az ijedt gyermekén, megszánta s elmosolyodott. Szelíd tréfával pattogott csak:

— Lángot akar inni, mint a táltosok... vagy a költők...

S Jóska szeme most ismét tele volt könnyel: csakhogy most boldogságában, mert íme, apa is tudja már, apa is, aki mindig a lelkébe lát, tudja az ő most született nagy titkát...

A FIÚ, AKI NEM AKAR MEGHÍZNI

1.

Bütykös csuklója kilógott a kabátujjából, mintha singcsontját hirtelen csomóba kötötte volna a teremtő, néhány hosszú rojtot hagyva csak a bog alatt: a szélmarta ujjakat. Ugyanígy, sőt még hatalmasabb boggal lengtek ki a bokák az egyre rövidebb nadrágszárból, amelyet már nem lehetett tovább leereszteni. Öreg anyja alig győzte ruhával a fiút, akinek tagjai megvadult meszelőnyélként burjánzottak fölfelé s színtelen szőke sörtéje és céltalanul a világba meredő orra még hangsúlyozta ezt az apokaliptikus soványságot. Két éhes szürke pont, két jelentéktelen kis szemecske szögződött a kiálló pofacsontok közül a tányérokba és tálakba, amelyeknek tartalma nyomtalanul és eredménytelenül tűnt el a feneketlen bendőben. Csontjainak rohamos gyarapodásán kívül egy gramnyit sem hízott a nagyevő fiú.

— Ez a fiú nem akar meghízni, — panaszkolta a folytonosan sütő-főző, gyuró-habaró édesanya a közömbös kofáknak, a nyelves szomszédasszonyoknak, a hallgatag falaknak s még a piszkavasnak is, miközben megkotorta a tüzet a leves alatt.

A fiú pedig csak ezt hajtogatta elnyújtott kappanhangon:

— Mama, éhes vagyok! Mi van még?

Ezt nyávogta most is, miután magábaöntött

egy fazék bablevest, egy tál pacalt és nyolc káposztás-palacsintát, amelyek akkorák voltak, mint holmi kisebb mángorlófa.

— Tönkreeszel engem, édes fiam és még csak nem is hízol, — siránkozott az anya. — Vegyél le, életem, egy üveg dunctost a szekrény tetejéről.

A fiú ültében kinyújtotta karját, — szörnyű karjaival mindenüvé elért — s leemelt egy üveg rumosszilvát a szekrényről. Két perc múlva azonban már megint fölhangzott örök bégetése:

— Mama, éhes vagyok! Mi van még?

— Mit adjak neked, angyalkám? — sírt az öregasszony. — Maholnap üres lesz a kamra. Várj csak, kincsem, kapsz egy fazék lekvárt.

S behozott egy kenyeret meg egy barnamázás cserépfazekat, levette a fazék szájáról a pergament-papirost s odatette a fia elé.

— Nesze fiacskám, egyél. Bárcsak híznál is már egy kicsit.

Ám kis idő múlva ismét fölkiáltott a fiú, panaszos, kielégíthetetlen, borzalmas jajgatással, mint egy itéletnap ikt:

— Mama, éhes vagyok!

2.

A kicsiny házban már nem volt semmi megehető, megingatható vagy élelemre cserélhető. A kamra, a pince, a padlás üres volt. Ekkor a fiú útra kelt, hogy ennivaló után nézzen.

Hosszú lábai gyorsan mérték az utcákat: a város tulsó végére igyekezett, a nénikéjéhez. Irtózatosságság gyötörte, megette volna a követ is, zsírban kisütve. Sívár orrát illatok kísértették, ínyét kíváncsú ízek. S a gyomrában feneketlen, betölthetetlen ürt érzett, egy egész világűr tátongott benne.

Fele uton sem volt, mikor az orra előtt megnyílt egy kiskapu s egy mezitlábas leányka két libát hajtott el előtte. A fiú megtorpant. Képzeletében zsírtól csöpögő sült libacombok kezdtek keringeni irtózatossággal, pirított máj, fasírozott libamell, libaaprólék rizzsel... Száját eltátva, csurranó nyállal állt ott... S egyszerre, csodálatosan, mint valami mesében... szóval a két liba hangos gágogással fölrebent s eltűnt a fiú tátott szájában.

A fiú gégeje nagyot rándult, nyelt egyet, s kellemes érzés áradt el benne: most az egyszer, életében, mintha jóllakott volna. Vidáman meglóbálta vendégoldal-karjait s pózna-lábaival fürgén iramodott a mezőre. Méhdöngés, virágillat: a létezés boldog gyönyörűsége töltötte el. Ám ez a boldog érzés nem tartott sokáig. Csakhamar ismét szorongatni kezdte pokoli üldözője: az örök, multhatatlan éhség.

Kövér báránycák legelésztek a mezőn, oly szépek, gömbölyűek, hogy gyönyörűség volt rájuk nézni. A fiú próbára akarta tenni a csodát s egy gyanútlanul közeledő juhocskára rátátotta a száját. S lám: a juhocska ugrándozni kezdett, vágyakozva és kínálkozva, a fiú meggörbítette a hátát, s egyszerre, hupp, a báránycica bent volt a gyomrában.

Most már tudta a fiú, hogy mit kell tennie: lehasalt a fűbe, karikára nyitotta száját s a barikák lökdösődve, egymás hegyén-hátán, nyüzsögve tódultak befelé, diadalmas, végtelen menetben. S az elnyelt nyáj meg se kottyant: a domboldalon, a girbegurba tölgyek alatt, disznócsorda turta a homokot: a fiú besétáltatta őket is telhetetlen bendőjébe.

A juhász, a kanász keresztet hányva menekült előle s nagy messzeségből hallatszott a libáit kereső kisleány keserves sírása. De a nagybélű fiú nem törődött semmivel: csak a maga kiáltozó, követelőző

éhségével. Nekirohant a buzaföldnek és elnyelte a keresztberakott kévét s a lábon álló termést; elnyelte a kukoricásokat, a lucernásokat és a fiatal erdőt. Egy hörpintéssel kiitta a csendesen futó patkot s odaállva a forgókerekű szélmalom ellen, mint egy fantasztikus tükörkép, hirtelen bekapta.

Hét mérföldet lépve, a fővárosban termett, kitátotta csempe száját a gyárak előtt: s a munkások menete lesunt fejjel vonult be rajta. Odaterpeszkedett az iskolák elé: s a gyermekek elcsöndesedve, libasorban tipegtek a gyomrába. Ráröhögött a kaszárnyákra: a dobpergés elhallgatott s a katonák feszes léptekkel meneteltek be az éjszakába. Szétvetette lábát az utak végén: s a villamossinek torkába futtaták az emberekkel telt kocsikat, a hintók, az autók, a gyermekkocsik, a járókelők feketén hullottak bele, mint a présbe a szőlőszemek.

Már mindent fölfalt és még mindig nem lakott jól, ruhái lötyögtek izomtalan csontjain. A letarolt világon egyetlen kis házikó állt még s kéménye füstölgött. A fiú megismerte a házat, belépett. Egy öreg, ráncos nénike főzte sovány leveskáját. A fiú fölkapta a lábast a tűzről, kiitta a levest, aztán szélesre nyitotta száját és lenyelte édesanyját.

3.

Valaki áll a feneketlen éjszakában, a zugó csillagok között, sárga csontjai holdasan világolnak. Irtozatos csontváz, tar koponyáján néhány szál fehér haj lebeg az űr szelében, s bordái között, a gyomra helyén forog az elnyelt földgolyó. Néha megsuhintja kaszáját s a fekete égről lehull néhány aranyvirág, néhány csillag, egyenesen a csontalak fogai közé.

A TÓ GYERMEKE

1.

Fehér áloék remegtek a víz lágy rezdülésében s a vízi mohák foszló szálai lassú kígyózással úsztak el, mint bolygó sóhajok. A lomhán ringó békalencse elárnyékozta a tó mélyét, s az ezernyi lecsüngő vékony gyökér, mint egy cseppkőbarlang finom mennyezete borult a zöldfényű mélység fölé. A tétován kúszó mocsárhúr fölvetette csillagvirágait a víz színére, mint valami kékes égboltra, de a hínár levelei, mint zöld szívek, lenn vergődtek az iszapos tőfenéken. Kicsiny pókok csüngtek mintegy a semmiségben, s a vízi szöcske hátsó lábait kirugva iramlott e bűvös, csöndes világon át. Csönd volt itt, nagy, nagy, nagy csönd, végtelen csönd, szinte valami földöntúli kórus elhangzott dalát lehetett érezni ebben az ijesztő hangtalanságban. Csönd volt és homály, mint őszi völgyben alkonyatkor, s alig lehetett észrevenni a lapos, rózsaszín kagylók s a félig iszapba furódott csigaházak között a de rengő apró testeket, a pirinyó csecsemők testét, akik itt, a homályos tó mélyén várták, hogy értük jöjjön a gólya, s valahol, egy királyi ágyban vagy egy cselédszoba poloskás matrácán világra szülessenek.

Fenn a víz színén szúnyogok álcái s fekete békapetéék lebegtek s lenn a mélyben emberi csi-

rák szenderegtek: mind az életretámadás nagy percének reményében. Élni, élni!... S a szűnyogok mind csípni fognak, a békák mind kurutyolni fognak, s az emberek mind... De ki tudja az emberi élet rendeltetését? Jaj, szegény embermagok, sírjatok és jajgassatok a végtelen csöndbe, szegény meg nem születettek, jobb lenne nektek meg sem születni! A virágok élhetnek a föld és nap törvényei szerint, az állatok élhetnek az ösztönök és az anyagi lét törvényei szerint, de az ember nem élhet, csak önnön törvényei szerint... Szegény emberfiókák, magányosak lesztek és önmagatoknak kell megteremtenetek magatokat... Emberek lesztek s istenek gondját hurcoljátok szívetekben, emberek lesztek s istenek felelőssége görnyeszti meg vállatokat...

2.

A tó fenekén, ahol a megszületésre váró gyermekek élnek, örökös a csönd, és oly mély, mint a temetők földjében, ahová az új halottakat szállító gyászokcsik dübörgése és a hátramaradtak jajveszékelése már nem hat le. S ebben a kísérteties csöndben, amelyet nem tud megtörni sem a tófenék kövei közt botorkáló vak rák motozása, sem a dermedt szemmel suhanó halak uszony-lebbenése és kopoltyú-verése, csak a gyermekek beszélgetnek. De ennek a beszélgetésnek nincs hangja, talán csak álmodják szavaikat.

Az egyik: Számsorok és képletek élnek az én agyamban, ívek és szerkezetek, gépek és erők, energiák és potenciák, sustorgó lombikokban kavargó vegyületek... Én építem meg a hi-

dakat az óceánok fölött és én indítom el a vonatokat a sivatagban... Én gyűjtöm tartályokba a nap melegét és én sűríték kenyeret a levegőből... Minden nyomor kihal a földről és minden szív áldani fog, ha én megszületek...

A másik: Ismeretlen bacillusok titkát leplezem le és meglesem az emberi test láthatatlan belső mozgását. Az agyvelőnek nincs titka előttem és az idegszálak útján oly ismerősen jár képzeletem, mint a szemem tenyerem vonásain. A sántának visszaadom lábát, a vaknak szemvilágát, a roncsolttüdejűt új életre keltem és a tébolyodottat visszahívom az életbe... Csodákat teszek és lábamhoz borul a világ, ha én megszületek...

A harmadik: Millió gondolat kavargat bennem, mint millió ikra, amely termékenyülésre vár... Millió látomás, amelyet csak szóba kell foglalni, hogy élet és halál, öröm és fájdalom, szépség és rútság minden problémája megoldódik... Feleletet adok minden kérdésre, amellyel az emberiség évezredek óta ostromolja a süket eget, a vak mindenséget és önmaga néma lelkét... Eltűnik minden titok és minden kétely, s az isteni bizonyosság jelében alakul át az új és boldogabb élet... Az én szavam fog értelmet adni minden létezésnek, ha megszületek...

A negyedik: Zenét hallok a csöndben, csodálatos zsongást, ismeretlen planéták forgásának ritmusa veri a hullámokat körülöttem... Rímek, ritmusok és ékes szavak tolulnak nyelvemre, hogy szikrázó víziókba fogják az emberi szív titkait... Képeket látok, doboló színeket és táncoló vonalakat, amelyek összesűrítik a teremtés

diadalmas szépségét... Én viszem magammal a szépséget és a boldogságot a föld hátára, ha megszületek...

És az ötödik: Egy csepp vér van az én szívemben az isten véréből... Ezt cipelem magammal, ezt a nehéz, mázsássúlyú cseppet majd minden utamon... Beoltom a magam szívéből az emberi szívekbe, mint a mérget, vagy mint az orvosságot és akinek átadtam egy milliárdnyi részét, sírni fog és a szeretet melege szétárad benne... Amiért Buddha hiába élt s amiért Krisztus hiába halt meg, s amiért hiába küzdött minden szent és minden művész, minden orvos és minden filozófus, azt viszem ajándékba az emberiségnek... Egy akol lesz a világ, egy testvér minden ember, s a bárány az oroszlánál fog pihenni, ha én megszületek...

A fehértestű csecsemők mind feléje fordultak, hogy majdan, jövőendő életükben legalább valami homályos emlék derengjen bennük az új megváltó arcáról.

S ekkor egy nagy piros láb gázolt bele az iszapba, szétálló hárttyás ujjakkal, s nagysokára a piros láb mellé egy másik piros láb ereszkedett. Azután egy hosszú és ugyancsak piros csőr bukott le a víz alá, szertekotort a megriadt pók-kok és csiborok közt, s az utoljára szóló csecsemőt óvatosan csőre közé kapva, hirtelen elrebbent.

3.

— Nini, gólya! — kiáltotta egy szurtos kis csibész a nagyvárosi utcán. Fönn, öt emeletnyi magasságban, valóban egy eltévedt gólya állt fél-lábon a kémény fölött. Az utcakölykök össze-

futva vihogtak a magasba, a szatyros asszony-nép is megállt bámulni a szokatlan madarat. Aztán ismét eltűnt a piros lábú jövevény.

Mari éppen ruhát teregetett a padláson. Már nehezen mozgott, kilencedik hónapban volt kis fattyújával, s föl is mondtak már neki tizenötödikére.

— Mi lesz velem — sóhajtott Mari. — Nehéz sora van a szegénynek! Legjobb volna... Ó, szentséges szűz Máriám!

Hirtelen iszonyú fájdalmat érzett a derekában. Leeresztette a nedves ruhát, amelyet kezében tartott, a kosárba és remegni kezdett. Homlokán kiütött a verejték, szédült.

— Ó szentséges szűz Máriám! — nyögte újból s nem bírt tovább a lábán állni, végigdőlt a padlás porában. — Mi lesz velem?

Rettenetes facsaró s feszítő fájdalmat érzett megint, amely most már nem is hagyta el. Félóra múlva megszületett a gyereke.

Mari ott fetrengett véres ruhájában, félig ájultan a földön és remegő kezében tartotta a vörös, idétlen újszülöttet.

— Te szerencsétlen! — nyöszörögte vacogó foga között. — Hát veled most már mit csináljak? Ha én elpusztulok, ki lesz a te anyád, ki lesz a te apád? Jobb lett volna meg sem születned, jobb lesz neked meg sem látni ezt a világot...

S fogta a gyöngé testet s remegő, de mégis erős, állati kezével odaverte az újszülött koponyáját a kemény, vakolatlan téglafalhoz.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HORI HALÁLA

Az okkerbarna színű, sovány kőművesek izzadva és sóhajtozva cipelték s emelték egymás fölé a roppant köveket. A térdük ingott a fáradtságtól, a derekukat alig tudták kiegyenesíteni. Verejtékes homlokukra meszes kőpor tapadt, meztelen karjuk és lábuk malterrel volt összefecskendezve, piszkos kötény övezte beesett ágyékukat. Egész város volt a meszesgödröknek, állványoknak, kőrakásoknak s a templom emelkedő falainak és oszlopainak tömkelege, a munkások feketén nyüzsögtek az irtózatos tömbök között, mint sáskák a rizsföldeken.

Hori, a kövér irnok, akinek hasán két ráncot vetett a hús, már megunt a jegyezgetést s a napi jelentést kis tanítványának, Nurinak mondta tollba. A tizenkétéves fiú fáradtan hajolt a papirusz fölé, csenevész karja lankadtan mozgott a meleg alkonyatban s csuklóján tompán csillogtak a rácsavart karkötőnek, egyetlen ruhadarabjának fényes agyaggolyócskái.

— Hatalmas Úr, — hangzott a magasból Hori rekedt hangja, — a munka szakadatlanul folyik s oly sebesen, mint a kék Nilus. Az építőkövek ma megérkeztek az északi hegyekből...

Nurinak fájt a nyaka, egy percre fölnézett a gyöngyházszínű égre: különös madarak hasították a csillogó levegőt, a messze észak madarai.

Milyenek lehetnek ott a gyerekek — gondolta — abban a másik világban, ahonnan ezek a darvak jönnek? S szívét valami sejtelmes vágy töltötte el, távoli erdők suttogását hallotta — ó, ha ott fönn szállhatna a madarakkal! — s egy pár szót elfelejtett lerajzolni.

Hori az írás fölé hajolt, a vér arcába futott s dühösen horkant föl:

— Te csibész, a legszebb hasonlatot kihagytad! Hol van a kék Nilus? Mi? A füleden ülsz?

S mérgesen fölemelte öklét s a fiú arcába csapott. Nuri fölajdult, hátrabukott, a karkötője elszakadt s a színes golyócskák szétgurultak a földön. Az orrából vékony érben indult meg a vér s mikor föltápászkodott, a szeme tele volt könnyel. Nem sírt, csak arca rángott fájdalommal. Hori kissé megdöbbenve nézte véres öklét, dörmögve megírta maga a jelentést és hazament.

A szűk utcán gyerekei futottak elébe, lár-mázva belécsimpaszkodtak és meg akarták csókolni a kezét. De az irnok elvörösödött, nem engedte és titokban orrához emelte öklét, nincs-e vérszaga. Otthon a felesége elébetette a vacsoráját: kecskehúst, kenyeret és fokhagymát. De nem tudott hozzányulni, mielőtt beléharapott volna, érezte a hús véres ízét, eltolta az ételt, a halántéka erősen lüktetett. Éjjel nem aludt s másnap oly gyöngye volt, hogy nem tudott fölkelni. Az asszony riadtan fogta vallatóra: nem evett-e valami romlottat, nem erőltette-e meg magát? De a beteg csak fejét ingatta s az orvos hiába faggatta s hiába etette vele holdvilágnál gyűjtött fűveit. Ha megkérdezte volna valaki: talán megütöttél egy gyermeket? akkor talán

sírva fakadt, megvallja bűnét és meggyógyult volna. De így csak nyögött, rettenetes szégyen égette, mint sorvasztó sivatagi nap s harmadnap reggel kiütött homlokán a halálos verejték. Az agyában tompa fájást érzett, az orrávére eleredt, mint azé a gyermeké, aztán hideg merevség nyújtózott el tagjaiban, szeme fölfordult. S e pillanatban a Lélek kilépett a Testből.

A virrasztó feleség, látva férje megtört szemét, homlokához kapott, egy pár percig dermedten bámulta a halottat, s végül ruháit és haját tépve, sikongva rohant ki a házból, végig az utcákon. Az asszonyok kisiettek a dagasztóteknő mellől, tésztás kézzel, a piaci kereskedők őrizetlenül hagyták portékájukat, a borbélyok keze megállt a beszappanozott hegyes koponyákon. S amint megpillantották a sikongó asszonyt, száj-ról-szájra járt a hír:

— Hori, az irnok meghalt... Jó ember volt... Hori letette a tollat... Derék fiú volt, légynek se vétett...

A Test tehát a balzsamozókhoz került, akik fölmetszették oldalát, kiszedték belső részeit, szívét, melyben a harag megfogamzott, kikaparták agyvelejét, mely a kéznek az ütést parancsolta s lugos vízbe fektették, hogy az ütő kezét mindörökre megőrizték a fölbomlástól. A megsárgult, soványra aszott múmiát aztán bepátyókálták vászonba és szépen festett fakoporsóba helyezték. A halottas bárka átringott a Niluson s a Testet elásták egy méter mélyen a föld alá.

A feleség, a gyermekek, a rokonok, a sirató asszonyok még jajveszékeltek és ékes fölkiáltásokkal magasztalták a boldogult erényeit, mikor

a Lélek elhagyta a sírt és elindult a sivatagon át a Halottak Országába.

— Jaj — hangzott a végtelen kígyóként utána tekergő jajongás — sírjunk, sírjunk, sírjunk, urunk, apánk, testvérünk elhagyott! Ott vándorol a csillagos uton, az örökkévalóság szigetei felé, ott jár a szelid lélek, ki sohasem emelte ütésre kezét!

S a Lélek borzongva hajtotta le fejét, a jajongás kígyója szívére tekeredett és marta-marta. Észre se vette, hogy elért a remegő szikomorfához, amelynek virágos lombjai közül Nuit istennő nyújtotta felé ezüst tányéron kenyerét s ezüst korsóban vizét. S hogy evett az istennő kenyeréből, ím, vendége lett az örök tartománynak, ahonnan még nem tért meg vándor. Előtte tátongtak a Borzalom Sivatagjai, sötét, fekete sivatagok, melyeknek éjében csak a sziszegő kígyók szeme parázslott.

— Bűnös, valld meg bűneidet, — sziszegtek a kígyók a vad fák derekáról s kettős nyelvüket öltögették feléje.

Hori lelke remegve takarta el szemét és úgy dadogta:

— Minden újhholdkor tökrészegre ittam magam a piaci sörcsarnokban.

A kígyók elfordították fejüket s most gözölgő patakok forró habja csapott Hori lábujjai elé.

— Bűnös, valld meg bűneidet!

S a lélek bokáját kapkodva kiáltott a sötétségbe:

— Hazug rágalmakat terjesztettem Amon főpapjáról...

A tüzes hab is visszahúzódott, de a fölme-rülő, kénzagú mocsarakból hosszú majomkarok nyultak ki s hatalmas hálókat lebegtettek feje fölött, mekegve:

— Bűnös, valld meg bűneidet!

S ő roskadozó térdrel sírta feleletül:

— Harminc ezüstpénzt loptam össze aprán-kint a munkások béréből...

És a hálók félrecsúsztak, az éjszaka szurkos sötétje foszladozni kezdett s gyönyörű, ezüstös tó csillant föl Hori előtt, a messzeségben kékesen hajnalodtak a Boldogság Szigetének körvonalai... Ó, hogy ragadta oda a természetfölötti vágy, az örökké termő babföldek honába, hol alig virul ki a piros babvirág, s már meg is érik az öles hüvely... Tudta, hogy csak az juthat oda, aki lemosta magáról minden bűnét... és azt az egyet, azt az egy ütést még sem tudta elmondani... Ó, hogy lecsókolta volna a vért a kisfiú arcáról, milyen örömmel csókolta volna maszatos kis kezét, még sáros lábacsáját is... De olyan messze volt tőle... egy nagy ibisz rö-pült feléje, hátára vette s ő nemsokára ott állt Ozirisz ítélőszéke előtt.

Negyvenkét bíró ült a fényes isten körül, előtte az Igazság Mérlege, amelybe Hori szíve vettetett. A bírák egyenkint mondták ki az emberszívben lakozó bűnök neveit és a serpenyőben fekvő szív állta keményen. A Lélek reménykedve, repesve leste szavukat, — érezte, hogy nem bűnös a rettentés bűnökben, vagy ha bűnös volt, hát meglakolt érte a Borzalom Sivatag-jain. A negyvenedik bíró szava is elhangzott, Hori kitárta karját a boldog babföldek felé, a negyvenegyediké is, Hori lába már indult, hogy

a sziget áldott földjére lépjen s ekkor a negyvenkettedik sötéten így szól:

— Bántottál-e ott lenn a földön gyermeket?

Hori térde megcsuklott, arcra esett, de felelni nem tudott... csak a mellében, a szíve helyén érzett nagy-nagy fájdalmat. Egy percig döbbenetes csöndben várt a negyvenkét bíró, azután kezüket fölemelve intettek, a mérleg fölbillent s a Lélek nyomorult, kócos madárfiókéává válva zuhant vissza a föld felé, hogy új testben vezekeljen és szenvedjen bűnéért.

*

Nuri, a kis irnok-inas, akit új mestere egész nap másolással gyötört, fáradtan poroszkált hazafelé a Niluspart homokjában. Amint a hajlós pálmafák alatt elhaladt, egyszerre csak egy csapzott madárfióka pottyant a lába elé. Nuri azt hitte, hogy a fáról esett le, gyöngéden markába fogta, megcsókolta a csőrét és úgy vigasztalta:

— Csicsicsi... megütötted magad, madárka?

A kis madár csak reszketett, riadt szemére hunyta áttetsző szemhéját s a fiú szívéhez szorítva vitte a sivatagban és fölnézett a sötétedő égre, amelyen akkor gyult ki az első csillag észak felől.

TARTALOM:

Oldal

Családi élet	5
Szilveszter	11
Beteglátogatás	18
Az utolsó nap	27
Jóska költő lesz	34
A fiú, aki nem akar meghízni	40
A tó gyermeke	45
Hori halála	50

Országos Szakírói Könyvtár

Az UJ IRÓK megjelent kötetei:

1. KODOLANYI JANOS: SÖTÉTSÉG.

„... Annak a szimbolikának, amely az ilyen, nagyszerű naturalizmus mozdulatai mögött tűnik fel, különlegesen igaz, emberi hitele van...”

(Szabó Lőrinc, Nyugat, 1933. márc. 1.)

„Alakjaiban az ön- és fajfentartás cikornyátlan ösztönei gomolyognak, s az embernek, állatnak és földnek ebben az apokaliptikus harcában villan föl a beteljesedett tragédia egy-egy villámában az elrendelt sorsú ember arca. A paraszté és a városi proletáré...”

(Sz. S. Napkelet 1933. okt.)

2. SZABÓ PÁL: ŐSZI SZÁNTÁS

„... Lábával a szigorú anyaföldön áll, karjával dobogó szívére vonja annak két-kézi munkával küzdő népét Szabó Pál...”

(Szűcs V., Álláspont, II. évf. 5.)

3. KASSÁK LAJOS: MENEKÜLŐK.

„... A rendkívül markáns tehetségű Kassák Lajosnak néhány briliáns novelláját hozta ki az Uj Irók szerkesztősége... Olyanok ezek a novellák, mint a társadalom retusálatlan portréi!...”

(Literatura, 1933. július)

4. ILLYÉS GYULA: IFJUSÁG.

„... Az Ifjúság lírai epika, forró napfényes áradása egy gazdag léleknek. Versben elbeszél két napja a boldog, termő ifjúságnak...”

(Literatura, 1933. augusztus.)

„.... A képzelhető legegyszerűbb történet, de olyan gazdaggá, bővé válik az elbeszélésben, olyan feszültséget visz bele az előadás, annyi lírai asszociáció olvad bele, hogy olyan izgalommal olvassuk, mint egy drámát...”

(Schöpflin Aladár, Nyugat, 1933. aug. 1.)

5. TÖRÖK SOPHIE: BOLDOG ASSZONYOK.

„... Egyetlen lelkiállapot lüktető fokozódásának és fejlődésének intenzív izgalmú, mély pszichológiával és szigorú komponáló biztonsággal megrajzolt képe...”

(B. Gy. Pesti Napló, 1933. szept. 17.)

„... A modern magyar líra szubtilis költő asszonyának három igen finom novelláját olvashatjuk ebben a kötetben... Az életet írja le... de az eseményeken messze túlmenően érezteti meg a lélek mélyén rezdülő érzéseket, a tudat alatt lejátszódó tengerrengéseket...”

(Literatura, 1933. szeptember.)

„... Török Sophie nem az összeránduló izmot figyeli, nem a külső történést írja le, — ő a belső áramkör sodrába veti magát... Feltáruuló meztelenség most már minden írása...”

(Illés Endre, Nyugat, 1933. aug. 16.)

6. NÉMETH LÁSZLÓ: ORTEGA ÉS PIRANDELLO.

Két tanulmány.

A z **ÚJ IRÓK** további köteteit

ERDÉLYI JÓZSEF
GELLÉRI ANDOR ENDRE
GULYÁS PÁL
HANKISS JÁNOS
JUHÁSZ GÉZA
KARDOS LÁSZLÓ
KARDOS PÁL
KOMLÓS ALADÁR
PAP KÁROLY
SZERB ANTAL

Írják.

SAJTÓ ALATT
SZABÓ LŐRINC
VÁLOGATOTT VERSEI.

MŰVEK, NAPILAPOK
HAVI ÉS HETI FOLYÓIRATOK
NYOMTATVÁNYOK
KLISÉK

NAGY KÁROLY ÉS TÁRSAI

KÖNYVNYOMDA KÖNYVKÖTÉSZEZET
ÜZLETIKÖNYVGYÁR CÍNKOGRAFIA
VONALOZÓINTÉZET

DEBRECEN, FERENC JÓZSEF UT 49.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

